

FACTORS THAT ENSURE EFFECTIVE COMMUNICATION BETWEEN THE TEACHER AND THE STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE PRIMARY SCHOOL

ФАКТОРИ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕФЕКТИВНЕ СПІЛКУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Valentyna Zelinska/Зелінська В.Ф

teacher of music/ музичний керівник,

Uman Primary School No. 1/Уманська початкова школа №1

Olena Krisan/Крісан О.О

English teacher/вчитель англійської мови

Uman Gymnasium No. 1/Уманська гімназія №1

Анотація. В статті представлено психологічний зміст комунікативних навичок молодших школярів, які спираються на базові положення. Спілкування є невід'ємною і загальною умовою формування особистості дитини. Розвиток мовлення супроводжується вдосконаленням морально-комунікативних якостей особистості. Визначено комунікативність у спілкуванні та фактори ефективного спілкування.

Ключові слова: комунікативні навички спілкування, молодші школярі.

Annotation. The article presents the psychological content of the communication skills of junior high school students, which are based on basic provisions. Communication is an integral and general condition for the formation of a child's personality. The development of speech is accompanied by the improvement of the moral and communicative qualities of the individual. Communicativeness in communication and factors of effective communication are defined.

Keywords: communicative communication skills, younger schoolchildren.

Вступ.

Проблеми формування культури спілкування та розвитку комунікативної культури педагогів – актуальні та є предметом дослідження багатьох вчених. В. Кан-Калик, Л. Мітіна, І. Риданова, Л. Савенкова, І. Тимченко, А. Капська розглядають комунікативну культуру як характеристику професійної культури педагога; Н. Анікієва, П. Лепін, Є. Мішина – як системну складову освітнього процесу; Є. Гришин та І. Журавльов трактують комунікативну культуру як невіддільну частину етики педагога.

Основний текст.

Психологічний зміст комунікативних навичок молодших школярів спираються на базові положення:

– комунікативні навички – це інтегральні властивості особистості, які ґрунтуються на певних знаннях і проявляються у здатності виконувати

ефективну комунікативну діяльність;

– комунікативні навички не є сталим утворенням, вони є динамічною системою, яка, за наявності сприятливих індивідуально-особистісних та соціальних передумов, піддається розвитку й моделюванню;

– проблему комунікативних навичок слід розглядати у зв'язку з розумінням спілкування як змісту специфічно людської потреби у контакті з іншою людиною [4].

Спілкування є невід'ємною і загальною умовою формування особистості дитини. Саме в спілкуванні відбувається процес соціалізації зростаючої особистості та її становлення. Під час спілкування учні початкових класів відмічають дві протилежні тенденції: розширення його сфери, з одного боку, і зростаючу індивідуалізацію – з іншого.

Процес мовлення як головний засіб спілкування вимагає від педагога вияву в ході навчання і неформальної міжособистісної взаємодії з учнями початкової школи:

- більш досконалих комунікативно-мовленнєвих вмінь;
- особливого вміння говорити змістовно, зрозуміло і цікаво для учня;
- вміння слухати;
- вміння повідомити щось нове;
- вміння аналізувати і робити висновки з почутого.

Розвиток мовлення супроводжується вдосконаленням морально-комунікативних якостей таких як:

- ✓ ввічливість;
- ✓ тактовність;
- ✓ взаємоповага;
- ✓ товариськість;
- ✓ почуття власної гідності тощо.

Все це вимагає вербальних і невербальних засобів спілкування і сприяє міжособистісному пізнанню і взаєморозумінню педагога і дитини [1].

Комунікативні навички є продуктом процесу спілкування і, в свою чергу,

впливають на рівень цього процесу. Звідси випливає, що розвивати комунікативні навички слід в умовах спілкування. Аналіз шкільної практики показав, що серед причин, які гальмують формування і розвиток комунікативних навичок школярів слід назвати відсутність організаційних умов для повноцінної комунікативно-комфортної життєдіяльності школярів, а саме, діалогової взаємодії в системі «вчитель – учні».

Педагог повинен відійти від традиційного уроку, який передбачає повідомлення, роз'яснення, переконання з боку вчителя та уважного сприймання, обмірковування, запам'ятовування й відтворення почутого з боку учня. Освітній процес, що базується на монологах вчителів, а за їх зразком – на монологах учнів є антипсихологічною школою активного вчителя і пасивно-уважних дітей [3].

Необхідно організувати навчання так, щоб навчання спілкуванню відбувалося в умовах спілкування. Для цього необхідна наявність факторів, які б забезпечували продуктивність спілкування в освітньому процесі, та психологічна готовність вчителя до усунення труднощів, прагнення цього і відкритості до змін в освітньому процесі.

Комунікативність у спілкуванні це:

- 1) врахування індивідуальності кожного учня;
- 2) комунікативна мотивація;
- 3) забезпечена цілеспрямованість мовлення;
- 4) сформовані комунікативні навички;
- 5) мовна спрямованість процесу навчання;
- 6) функціональність навчання в діяльності;
- 7) ситуативність навчання – система взаємовідносин, що складаються в результаті спілкування, це співвідношення системи умінь та навичок із взаємовідносинами людей, що спілкуються, з контекстом їх діяльності;
- 8) постійна новизна процесу навчання, яка виявляється у різноманітних компонентах уроку, методів і засобів роботи [4].

Новизна визначає таку стратегію навчання, згідно якої один і той же

матеріал ніколи не подається двічі в одних і тих же цілях. Новизна – це постійне комбінування матеріалу, що, в свою чергу, виключає довільне заучування, яке спричиняє велику шкоду навчанню спілкуванню.

Із вищесказаного можна зробити наступний висновок: мова йде про новий тип навчального процесу, який вимагає й іншого змісту, й іншої організації, інших засобів навчання.

Характерними ознаками традиційного уроку є переважне викладення його змісту самим вчителем, який розкриває ті чи інші положення у вигляді готових висновків. У цьому випадку учні сприймають на слух інформацію, фіксують основні положення, запам'ятовують. Що, в свою чергу, призводить до відносної пасивності учнів, недостатності зворотного зв'язку, відсутності можливості оперативно внести корективи у навчально-пізнавальну діяльність учнів та її результативність. Авторитарна структура управління педагогічним процесом є причиною підвищеної конфліктності у школі.

Гуманістична парадигма сучасної системи загальної середньої освіти прийшла на зміну авторитарній парадигмі і передбачає розкриття людини як унікальної цілісної особистості, що розвивається у процесі активної реалізації свого творчого потенціалу в системі взаємодії з іншими людьми.

Література:

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійного спілкування: монографія / Л. В. Барановська. Біла Церква, 2002. 256 с
2. Заброцький М. М. Основи вікової психології: навчальний посібник / М. М. Заброцький. Тернопіль: Богдан, 2001. 112 с.
3. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури школяра / О. М. Корніяка. К.: Міленіум, 2006. 336 с.
4. Кутієнко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): навч. посіб. / В. П. Кутієнко. К.: Центр. навч. літ-ри, 2005. 128 с.